

treball, institucions d'ensenyament, museus, instruccions gràfiques, programació, arquitectura, història natural, Crònica.

Aquesta lleugera indicació basta per demostrar l'interès que té el darrer volum del Anuari Municipal.

Despectacles

TEATRE DEL TIVOLI

Demà, divendres, s'estrenarà al Teatre del Tivoli l'òpera francesa de Graet, «S. A. R.» (Su Altesa Real), presentada al tot luxe y propietat. S'estrenaran tres magnífiques decoracions i un rich vestuari.

L'empresa del Teatre del Tivoli n'ha volgut, segons ens diu, precipitar l'estrena de «S. A. R.» y la ofereix al públic després de la convenient preparació que necessita.

A HORA

RE: 2.0N TIRATGE

nyor Canalejas la de que a Sant Esteve de Pravia hi havia defunguts una vixela i a causa del temporal, ab 7.500 toneladas de carbó; que s'h'an fet petites compres d'aquest combustible, que oscilen entre 200 y 500 toneladas, peral servey de nostres vaixells de guerra, y q'als a Fuen-tollano s'havla celebrat un miting de propaganda socialista, ab assistencia d'ome 200 persones, havent pronunciat un discurs, en termes comedit, en Perezagua el qual sembla que no ve molts satisfet del resultat de sa visita a dita comarca.

En Sostres al Palau

L'alcaldé de Barcelona ha sigut rebuy en audiencia pel Rey.

Més de tres quarts d'hora ha estat la cambra regia el senyor Sostres, parlan ab don Alfons d'assumptes d'interés per ara Barcelona.

El senyor Sostres se mostrava molt satisfet a la deferentissima acullida que li ha dispensat el monarca.

La comissió d'aigües

El senyor Gomez del Castillo ha interograt avuy al ministre de Foment en constancia demanant que don Luis Benito, cap a president de la Cambra Industrial de Barcelona, continui formant part de la comissió pera l'abastament d'aigües d'aqueixa capital.

El senyor Gomez del Castillo ha conferenciat ab el senyor Alvarado.

Els camins vehinals

El senyor Parés ha conferenciat aquest matí ab l'enginyer senyor Malqueret de la Direcció general d'Obres públiques sobre'l proposit de la Diputació provincial de Barcelona, pera ultimar un concert ab l'Estat sobre la conservació de camins vehinals.

Personal

Madrid, 28, 5'15 tarda

Han arribat procedents de Barcelona, el diputat don Alfons Sala y el senador don Bartomeu Bosch.

Avuy marxara a Barcelona el senador don Josep Mas.

Després per a Barcelona y procedent de Ciudad Real ha arribat avuy a Madrid el diputat provincial de Barcelona senyor Argemí.

Sol·licitud denegada

Ha sigut denegada pel ministeri de Hisenda la sol·licitud dels recordadors de Hisenda pera exercir de interventors y fiscalidors a provincies.

«Espanya Libre»

«Espanya Libre» ha deixat de publicar-se ara.

Una nova empresa se farà càrrec del periòdic, que seguirà mantenint el seu caràcter republicà ab la mateixa orientació.

La futura esquadra

Es ja un fet que al renouar-se les sessions de Cortes se presentarà un projecte de llei que ha de fixar la futura esquadra.

A l'antiga hi s'haurà celebrat d'acordament variis entervistes y per acord unànim dels dils elements de la MEXIJA dels dos partits tornants, s'ha format aquest plan al que en la data oportuna es possible que'us somenem al vot dels anònims.

En la següent taulada han de constar quatre: dels nostres nàutics, tres acorcats de 21,000 toneladas, 2 crucers avisos de 5.000, 8 sub-marins 12, 6

pillers d'alta mar, un barco-arsenal i un barco-infermeria.

Els nous vaicells s'acomodaràn a la casa Wickers, que ofereix ferros al no baixa considerable en el preu de cada unitat. Justifica aquesta rebuixa per no ser portats a l'estació reballs preparats per al castell de ferros i Carbons.

Se diu que al borsar pel mes de octubre? segon acorran? se posará la quota al primer de la segona serie, qu'ha dicio que s'estableix.

Hi havia el propòsit de que seguisin 9. els acorran? que's construisin, però per un total de 12 grans unitats monedes, però el 14 d'estiu però hauria sigut necessari construir alguns barcos al estranger i s'han de fer tot a Espanya. Aquesta es la única condició que s'estableix.

Quan estiguin en construcció aquests barcos se presentarà el tercer projecte.

Lo del Marroch

De Alhucemas

Madrid, 28. 415 trodes.

Alhucemas.—Tan prompte com arriba al camp per la plaça de que comandant militar d'aquesta plaça anava a ser rellevat, se presenta una comissió de moros del poblat de Ajdir, en la que hi figuraven moros molt significats i amics d'Espanya, dirigint-se a la comandancia, hont foren rebuts pel jefe de la plaça, el qual els va observar ab un que, amb el qual els va dir que aquells moros

Pels d'aquests raïons comprendran vos-
tres, que no puch dir-hos quines han sigut
les concretes manifestacions que he fet
ayut al Rey.

Lo que diu en Canalejas

El senyor Canalejas ha dit que encara
que no s'hagi firmat el nou tractat de
governadors de Madrid, aquest carter
està virtualment organitzat a una persona
he sa antiga y intima amistat y també
ha manifestat que abans de marxar a
Sevil·la deixarà ultimada una petita com-
binació de governadors.

De Valladolid no hi ha noves notícies.
Tampoch n'hi hà de França.

Per cert que al referenciat en aquest
assumpte el senyor Canalejas ha adver-
tit l'interès ab que variis periodistes so-
liciten intervius ab ell.

Jo—deya el senyor Canalejas—no puc
donar en aquests moments cap nota ija
que tingui interès per tot-hoc, pué afec-
tar el meu país, com els d'altres paï-
sos, és que acabin aviat les nego-
ciacions, no es noveta publicabla, ja que
varies vegades ho he dit. Lo que no és
possible es acabaria de qualsevol man-
nera, perquè això hauria signat faci,
més o menys.

L'augment del augment de jornal als
miners asturians s'atregará bé, perquè l'i-
nterès estan disposats a acceptar un au-
gment que sia inferior al 15 per 100.

Cuqa noticies oficials ha donat el co-

el seu fillat a Melilla sense haver conseguit que passés al seu camp, hont pensaven obsequiar-lo esplendídament.

El comandant els va fer preguntes sobre la situació al camp, dient-los que creyen que podrien venir al camp tranquil·lit durant el dia al nostre marcat, perquè trozen de fer una veritable unió de 400 homes que componen el seu poble i una vegada units podrien defensarse dels que intenten exorsarse a la seva vinguda a la plaça.

El mando de l'exèrcit

Madrid, 28, 5.15 cont.

Com que, malgrat les negatives oficials, se segueix parlant de la substitució del general Aldaco, avuy se citava el nom del tinent general Orozco, nomenat secretari del ministeri de la Guerra, com a tal mando del pòstic d'operacions.

Pagaduria

Sh'an donat ordres per establir a Melilla la pagaduria i intervenció d'Hisenda.

Aquesta reforma's farà extensiva a altres zones.

Negociem Valors i Coupons

Calle de E. Mas Sarda, 234. Centre, 16.

Pàgina Artística de LA VEU

Excavacions y troballes.-Art antich y modern.-Pedagogia artística.-Museus y Coleccions.-Art nacional y extranger.-Curiositats barcelonines.-Ressenya de conferencies.-Exposicions locals y forasteres.-Llibres y Escoles. Noticies de concursos y de tot lo que pugui interessar als artistes y als industrials d'art

119

Estampa de la Mare de Deu de Montserrat
Principis del segle XVI

Quelcom sobre grabat primitiu

La lectura del volum darrerament publicat de la excel·lent «Revista de Bibliografia Catalana» que edita y dirigeix l'incansable y entusiasta rebuscador de nostra vella literatura don Jaume Massó y Torrents, m'ha suggerit l'idea de publicar unes quantes notes referents a bibliografia y historia del grabat primitiu. Un article del senyor Samper y Miquel, que dona curiosos datos y interessants observacions referents a la introducció de la impremta en nostra terra, article publicat en el citat volum de la dita «Revista de Bibliografia» y en el qual no puch deixar de trobar qualsevol cosa innecessària (que ara més que mai entenc que ben poch tenen que veure ab la impremta) me induïa a donar a conèixer a algunes observacions que potser tinguin un interès y sempre una certa actualitat.

El grabat, que de totes maneres donà origen a la impremta y a la producció del estampat ab caràcters mòbils, no és més que la industrialització de l'obra del ornamentista dibuixant o escriptor, naixent espontàniament de l'emmoïllat practicat desde la més remota antiguitat en la producció de terres-cuïtes y de metalls fosos. D'aquí passà naturalment a la producció d'estampats sobre teixit, a fi d'estalviar la feina complicada de produir motius ornamentals a diferents tons ab el teler, y simplificar una feina que per imitar la esofa a diferents tons feya el brodat, el pintor (algunes vegades) o el tapicer.

Els teixits estampats son ben antics. Hi ha tractadistes de la historia de la esofa que classifiquen certs teixits estampats o decorats ab motiu de fusta com del segle XIII. Potser en això s'exageri la nota; puig que, per lo que he vist, no sembla pas prudent admetre tanta antiguitat als motius ornamentals que decoran teixits generalment de lli y valguen poques vegades de seda, donant motius per trepa ab fons generalment monocroms o d'un tò.

En nostres país s'han trobat alguns d'aquests teixits estampats servint de forro interior a caixetes de fusta de les que servien pera guardar guants o joies. El motiu que més freqüentment se troba en ells és un sembrat d'estrelles del color del canem blanquejat, destacant sobre camper blau, dient afortunat d'atar d'un teixit estampat, que deuen considerar com a aborígen de les nostres tan vulgars indies.

Del teixit era natural que la estampació passés al paper, originant la estamp. És molt possible que la primera manifestació del grabat sobre paper fossin les imatges religioses o sien les es-

tampes, de les quals investigadors n'han trobat exemplars que semblen documentats y que ab rahó un dels més antics, un Sant Cristòfol, se fa datar de 1423, haventse creat una Mare de Deu ab quatre Santes, que porta una data que per més que hagi sigut llegida MCCCCXVIII, no fora pas ben estrany que degué éntendres 1458. Estudis moderns fan acostar a'tres produccions del gravat fins als darrers anys del segle XIV y fins quelcom endins de la segona meitat del segle. El ebois Protat, motiu de fusta de noguera, trobat ab habilitat suau, trobat anys enrera entre les runes d'un monastir francès, pot referir-se a finals de la catorzena centuria.

Aquí, en nostra terra, creyem que s'hi conegué el grabat xilogràfic desde que començà el mil quatrecent. Regirant entre els antics inventaris vigatans he trobat indicacions que esich convençut fan referència a veritables grabats, ab tot y que la descripció no sia prou explícita pera parlar d'estampats; però s'ha d'entendre a quel mateix modo d'inventariar y iguals frases s'usen encara en els inventaris del segle XVI, quan no hi ha cap dubte de que's tracta d'estampes grabades. Per no multiplicar cites, apuntaré's cinch documents més antics.

En un inventari de l'any 1493 referent als bens d'un tal Francesch Manyà s'hi llegeix: «el tros de paper pintat on es lo crucifix de Jesu Crist». En altre d'un barber, de nom Joan de Noguera, en 1420, se parla de que prop del lit hi havia: «un tros de paper on es pintada la verga Maria ab son fill e sant gabriel». Entre's bens que deixava el beneficiat Pere de Soler en 1424 s'hi menciona: «el paper que sia ficat ala paret dela cambra on es lo crucifix de Jesu Christ e l'angel e altres ymages». El canonge Bernat de Puigbaco, en 1430, posseïa: «Un retau patit de paper ab figura de la Verge Maria», y l'anomenat Martí de Tonia, en 1441: «dos fulls de paper en que son pintades les ymages de la Verge Maria quant fou coronada e de Sant Miquel».

Confirma l'existència de grabats oberts en fusta una indicació que va sorprendre en un manual del notari vigatà Pere Artigues, quan dona compte de que el Bisbe Jordi d'Ornós, el darrer dia de maig del any 1428 proveïu l'iglesia de Sant Esteve de Granollers de la Plana y l'anexa de Sant Julià de Vilamiroso, en la persona del prebete Jaume Andreu de Puig. Aquest, el dia 16 de juny de dit any, prengué possessió del seu càrrech, y en la carta notarial, entre altres coses hi troba algunes cedulas de contractas stampades». Es natural que aludís a estampacions de motiu uniforme xilogràfic, tota vegada que en aquell any encara no consta se coneguessin els caràcters d'impremta mòbils.

Es natural que per aquestes dates se fessen correr ja les cartes de jugar estampades, adoptant-se el grabat per simplificar la repetició d'uns tips; fins acceptant quel's enllapça que's troben per açí desde finals del segle XIV, començant per ésser fets a mà y pintats ab trepa, seguint-se aquest sistema de colorir per tradició fins quasi als nostres dies.

El primer grabat català datat, conegut actualment, se troba conservat en la Biblioteca Nacional de Madrid. És una Mare de Deu del Roser, firmada «fr. Francesch Domenech. A (no) d (omice) S (alutis) 1488». Representa la Madona rodejada d'aureola y d'un rosari, que apar protegir un jove escocès per dos sayons ab espases, havent-hi al costat oposat les representacions de Sant Vicens Ferrer engolant, el Papa Innocenci VII, un Emperador y un Rey. Més amunt hi ha Santes Caterina y Eulària y dos àngels ab coronas. La distribució general d'aquesta part inferior de la làmina recorda la usada en els vells frontals romànics ab sa aureola amellada al mitg. Als costats d'això hi ha superposades les imatges de Sant Domingo y Sant Tomás, y les de Sant Pere Martí y Santa Caterina de Siena. Més amunt, en tres faixes, hi ha les quinze misteris del Rosari.

Aquest grabat que demostra una tècnica experimentada y un coneixement perfer de l'art del temps, no sembla pas fet a la fusta, sinó obert al aram, segons el procediment del perfil entallat, dintre del que per presió el paper

ne degué recullir la tinta. Fou reproduït y descrit pel senyor Y. Rosell en la gran obra «Museo Español de Antigüedades y Novedades» publicat per don Marfán Aguiló en son «Cançonero», en un opuscul referent al Sant Rosari. Va publicarse també una copia en el nombre 42 d'aquesta FULLA ARTISTICA.

Els valencians creuen aquesta estampa raríssima deguda a un autor valencià, fentse forts en el fet de que en ella el Sant Vicens Ferrer hi ocupi un lloch principal; però's catalans, no sense rahó, poden convèncer's de que's tracta d'una obra catalana y feta a Barcelona en el convent dominicà de Santa Caterina, tota vegada que les imatges de la santa verge y patrona de Barcelona y la titular de la casa dels frares predicadors barcelonins hi estan també figurades.

S'ha parlat moltes vegades al tractar del grabat primitiu català de la estampa que sortí per açí arran de la mort del príncep de Viana, quan ab bons y mals medis se feya servir la memoria del fill de Joan II per mantenir l'agitació contra aquest monarca. Igualment se cita d'aquest segle XV una representació del Beat Ramon Lull. En la Exposició Universal de Barcelona de 1888, en la secció arqueològica, hi figurà un grabat de la Mare de Deu de Montserrat, que aleshores va ésser descrit com el més antic que's coneix, procedent de Teruel y de finals de la quinzena centuria.

Els impresors establerts a Catalunya foren sempre molt escassos en donar obres ricament il·lustrades ab grabats. El llibre més esplendídam y artísticament il·lustrat d'entre's catalans, es, sens dubte, el «Carcer d'amor», imprès a Barcelona per Joan Rosenbach en 1493, del que hi donà noticia en Samper y Miquel en la Revista de Bibliografia Catalana de 1902 al presentar l'exemplar únic que's troba en la Biblioteca del Museu Britànic de Londres y que reproduï en edició facsimil don Lambert Mata en quatre anys després, fent la edició l'Olliva, de Vilanova y Geltrú.

El mateix Rosenbach, en els llibres litúrgics que imprimí, senyaladament en el missal de Tarragona de 1493, no deixà pas de posarhi d'unes belles làmines, al comens del canon, representant el Calvari y el Creador rodejat dels símbols evangèlics que no es inverosímil serviren com a estampa popular y de devoció, essent aquestes de les que, pels seus assumptes, se troben més freqüentment aludides en els inventaris dels temps. La del Calvari's troba ja sense orla en el Missal vigatà de 1496, imprès pels alemanys Gural Preus y Joan Luschner. Això prova prou bé'l cambi de possessor que tingueren molts molts per grabats, que no sols passaven de un estamper a un altre, sinó que aquest's els copiaven y reproduïen sense cap classe d'escripcions.

S'ha acudit a enginyoses deduccions pera trobar el nom dels autors dels grabats catalans del mil quatrecent. S'ha acudit a atribuirlos a n'algún nabi per o fabricant de cartes de jugar, o a n'algún dels impresors, especialment al Nicolau Spindler (1477-1506); però per ara desgraciadament no's poden pas ben resoldre aquestes qüestions sempre intrínsecas.

De totes maneres, en Joan Luschner per sa impremta de Montserrat dels dos anys darrers del segle XV, degué obrir o cuidar de fer obrir clixés tipogràfics en fusta, que hem de creure catalans desde'l moment que portaven el segell o imatge de la Verge Julià venerada, tenint als seus braços el Jesu-señor fent ar la serra ab que's dona forma característica a la santa montanyana.

Sabem pel llibre del P. Méndez de ditat a la tipografia antiga de nostra terra, els noms dels obrers den Luschner en aquesta doble temporada d'estampar a compte dels benedictins, però de cap d'ells consta que fos talista. Es ben especial el fet de que l'impresor Pere Trinchet, a Valencia en 1498, publicà una «Obra allors del benaventurat lo senyor sant cristòfol ab novada xilogràfica en que hi figurà la imatge montserratina».

Mes tart ab l'impresor Joan Rosenbach en 1518, se feu una nova tanda d'estampacions a Montserrat, havent-se conservat noticia de que entre els treballadors hi havia un Joan Pere,

Grabat del missal vigatà de 1496 y del tarragoní de 1499

estampador y entallador: un Dionís, que's presum feya als adornos y lletres majúscules decoratives, y un mestre Joan de qui's diu que grabà una bona estampa de la Santa Patrona del monastir. D'aquesta se'n coneixen alguns exemplars, havent-se'n fet diferents edicions en el segle XVI. Després les làmines ab la santa imatge, aleshores devinguda famosíssima, se degueren imprimir a Lió, puig que entre's preus dels articles d'importació que devien pagar dret d'entrada en 1600, segons ordre dels diputats de Catalunya, s'hi mencionen els «papers estampats de imatge de la Estampa de Nostra Senyora de Montserrat estampats a Lió».

Es que en veritat el segle XVI fou temps de gran decadència per nostra terra, puig que passat el període encara influït pel goticisme, la industria dels estampers y sa anexa del grabat, com tot l'art, anà devaluant, cayent fins al punt de que, pera fer quelcom de bò, devia acudir-se a fora, als impresors de Saragossa o de Lió. Per això, si en el segle XV els datos positius per la historia del nostre grabat no son pas en gran nombre, la miseria d'informació se fa més gran per la setxena centuria.

Joseph GUDIOL y CUNILL, Pere.

En honor del Bisbe de Vich

El dia de Sant Joseph, el clero del Bisbat de Vich, en homenatge al seu prelat y ab motiu de sa festa onomàstica, oferí al eminentíssim doctor Torres y Bages un exemplar monumental únic, de la seva hermosa carta-pastoral «Deu y el Cessar», que tan gran efecte produï en la opinió, mereixent les benediccions del Sant Pare.

Nosaltres, fent honor a la nostra PAGINA, reproduïm avuy algunes de les planes d'aquest magnífic exemplar,

hont senyalats artistes hi han posat en cada plana un troc escullit de la seva obra, orlant aquell text septentísim fruit de la preclara intel·ligència del il·lustre prelat.

No ha sigut possible, malgrat el seu mèrit, reproduir aquí totes les planes; valguí pera quel lector pugui tenir una idea del seu valor artístic, la llista dels artistes que hi han dibuixat, adornat, il·luminat, en Baixeras y en Vilas, tals com en Riquer, qui ha decorat hermosament cinch planes; la senyoreta Llusa Vidal, en Joan Vilas, en Mirabent, en Puig y Genís, en Comella y en Costa, de Vich; en Cuixart, de Manresa, y altres.

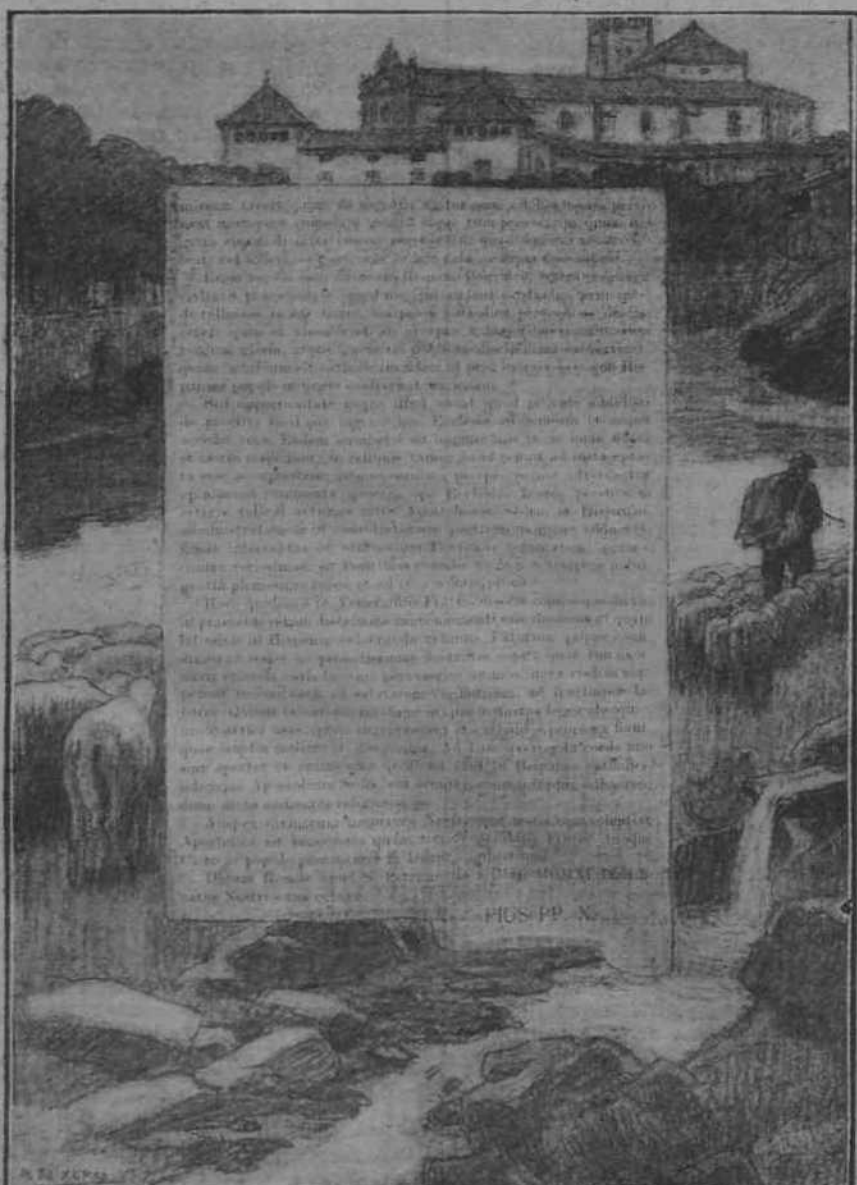
La coberta, que per manca d'espai, no reproduïm, és una hermosa obra de cuïro repujat, projectada y dirigida per l'eminent artífex J. Roca, y el magnífic treball d'enquadernació, obra que acreditaria per ella sola els tallers de la coneguda casa Subirana, tan justament famosa per aquesta mena de treballs.

L'entrega de l'edició monumental de «Deu y el Cessar», tingué lloch el dia de Sant Joseph al matí en el Palau Episcopal de Vich, assistint-hi, a més de la comissió de l'Homenatge, el Capítol, el Claustre del Seminari, delegació del rector y demés clero de la diòcesis vigatana.

Fou ofrena al Prelat, en nom de tots, el canonge Cullent, en un eloqüent discurs, al qual el Prelat correspongué ab hermoses paraules d'agraïment.

Vagi per la comissió de l'Homenatge l'elogi meregut per haver completat de manera tan falaguera per l'art nostre, el seu fi d'homenatge al doctor Torres y Bages, a qui els artistes no podem oblidar com a autor de les magnífiques planes de «La Ley de l'Art».

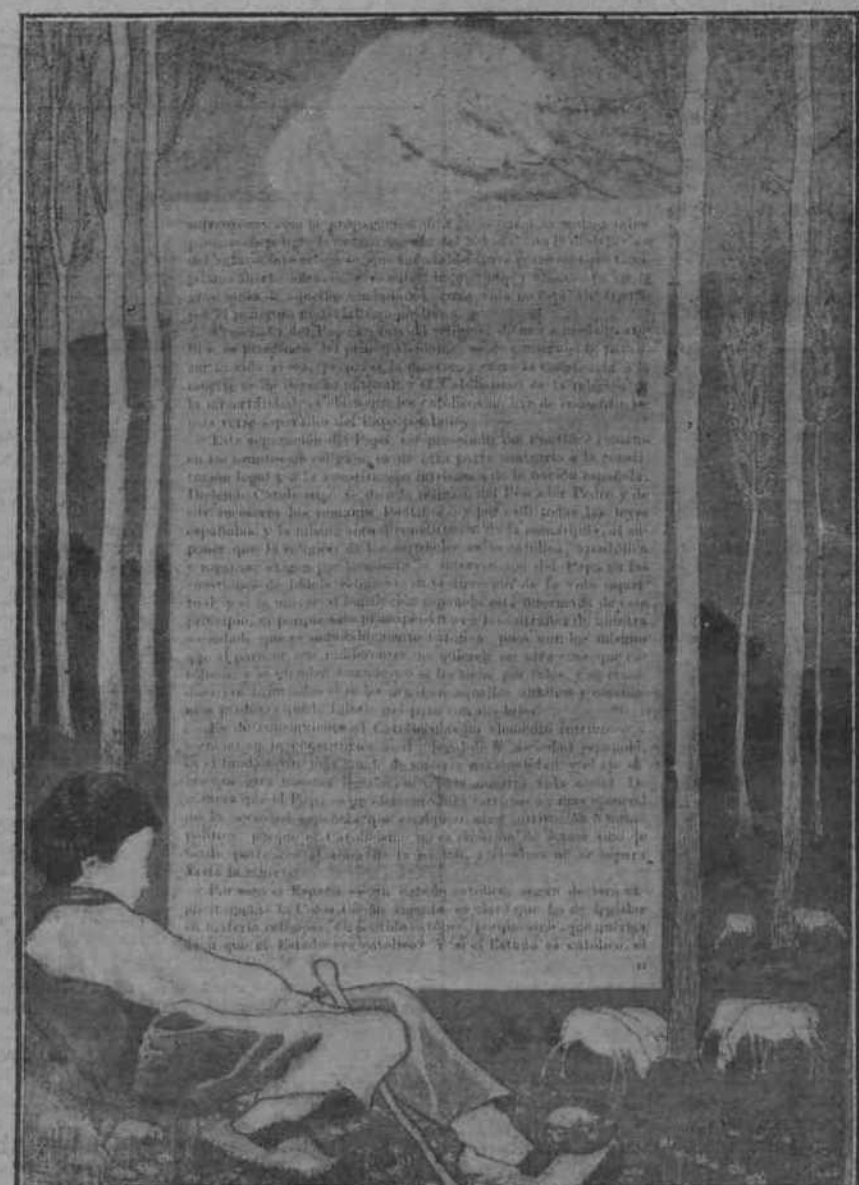
Aquesta edició monumental de la Pastoral del Bisbe de Vich, constituïx, en veritat, un monument artístic, típic, desde aquest punt de vista, també, de to-

Dibuix don Dionís Beixernas,
en una de les planes de l'edició «Deu y el Cessar».

Plana primera de la Pastoral del Dr. Torres y Bages,
decorada per en Joan Llimona.

Oria deu, Darius Vilas, decorant una de les planes de l'edició monumental
de la Pastoral del Sr. Bisbe de Vich.

